

ОХОРОНА ЗАКОРДОННИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

PROTECTION OF UKRAINIAN DIPLOMATIC INSTITUTIONS ABROAD: STATEMENT OF THE PROBLEM

**Бартюк Т.І., офіцер відділення продовольчого та речового забезпечення
відділу матеріально-технічного забезпечення
Військової ліцеї Державної прикордонної служби України**

Стаття присвячена постановці проблеми охорони закордонних дипломатичних установ України. Проаналізовано стан наукової розробленості охорони закордонних дипломатичних установ України силами Держприкордонслужби. Констатується відсутність наукового інтересу вчених до проблеми охорони закордонних дипломатичних установ України в межах відкритих публікацій. Проаналізовано іноземний досвід охорони закордонних дипломатичних установ у контексті запозичення найкращих позитивних практик. Встановлено, що підходи до організації охорони закордонних дипломатичних установ у світі різні. Досвід України заснований фактично на праві звичаю, що у подальшому знайшло своє юридичне підґрунтя на законодавчому рівні. У спеціальній літературі виділяють два підходи до організації охорони: «традиційний» – використання внутрішньої охорони представниками правоохоронних, військових органів держави та «інноваційний» – фактично є системою аутсорсингу у сфері дипломатичної безпеки. Ґрунтуючись на аналізі досвіду діяльності закордонних дипломатичних установ України у період збройної агресії росії виокремлено низку проблем у сфері забезпечення охорони закордонних дипломатичних установ України, а саме: безпека персоналу; забезпечення зв'язку; фінансові та ресурсні проблеми; евакуація та захист інтересів громадян; інформаційна безпека; міжнародне співробітництво. Констатовано, що вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, включаючи координацію з військовими та правоохоронними органами, міжнародну співпрацю, залучення ресурсів та розробку стратегій безпеки. Резюмується, що завдання персоналу Держприкордонслужби з охорони закордонних дипломатичних установ є поліфункціональними, зумовлюються як функціональним призначенням дипломатичних установ, їх особливим правовим статусом, так і місцем розташуванням. Для розв'язання окреслених проблем необхідно провести комплексне дослідження з ґрунтовним вивчення національного та зарубіжного досвіду організації охорони закордонних дипломатичних установ.

Ключові слова: закордонні дипломатичні установи, Держприкордонслужба, охорона, безпека, збройна агресія.

The article is devoted to the problem of protection of foreign diplomatic institutions of Ukraine. The author analyses the state of scientific development of the protection of foreign diplomatic institutions of Ukraine by the State Border Guard Service.

The author notes that there is no scientific interest of researches in the problem of protection of foreign diplomatic institutions of Ukraine in public publications. The author analyses the foreign experience of protection of foreign diplomatic institutions in the context of experience the best positive practices.

It is revealed that the approaches to organizing the protection of foreign diplomatic institutions in the world are different. Ukraine's experience is based on the law of custom, which later found its legal basis at the legislative level.

Specialized literature distinguishes two approaches to organizing security: "traditional" – the use of internal security by representatives of law enforcement and military agencies of the state and "innovative" – actually is a system of outsourcing in the field of diplomatic security.

Based on the analysis of the experience of Ukraine's foreign diplomatic institutions during the period of Russia's armed aggression, the author identifies a number of problems in the field of security of Ukraine's foreign diplomatic institutions, namely: personnel security; communication; financial and resource problems; evacuation and protection of citizens' interests; information security; international cooperation. It is stated that solving these problems requires an integrated approach, including coordination with military and law enforcement agencies, international cooperation, and usage of resources and development of security strategies. It is summarized that the tasks of the State Border Guard Service personnel in protecting foreign diplomatic institutions are multifunctional, determined by both the functional purpose of diplomatic institutions, their special legal status and location. It is necessary to conduct a comprehensive study with a thorough examination of national and foreign experience in organizing the protection of foreign diplomatic institutions in order to solve these problems.

Key words: foreign diplomatic institutions, State Border Guard Service, protection, security, armed aggression.

Постановка проблеми. Державна прикордонна служба України (далі Держприкордонслужба) відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» є правоохоронним органом спеціального призначення [1]. Правоохоронний орган у спрощеному розумінні – це державний орган, який на підставі відповідного законодавства здійснює правоохоронну діяльність. У свою чергу правоохоронна діяльність представляє собою державну правомірну діяльність, що полягає у впливі на поведінку людини або групи людей з боку уповноваженої державою посадової особи шляхом охорони права, відновлення порушеного права, припинення або розгляду порушення права, його виявлення або розслідування з обов'язковим додержанням встановлених у законі процедур для цієї діяльності [2, с. 24–25].

На Держприкордонслужбу як і на будь-який правоохоронний орган покладаються відповідні функції. Серед основних функцій, закріплених в ст. 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» ми бачимо таку функцію, як охорона закордонних дипломатичних установ України [1]. На перший погляд пересічного громадянина може скластися враження, що зазначена функція

не в повній мірі притаманна Держприкордонслужбі. Окрім цього, це питання не знаходить більш-менш достатнього висвітлення в наукових та науково-практичних публікаціях, що, на нашу думку, обумовлює актуальність дослідження зазначеної функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Охорона закордонних дипломатичних установ України як функція Держприкордонслужби, на нашу думку, потребує наукового вивчення, адже закордонні дипломатичні установи є складовою дипломатичної системи України. І як вірно відмічає В. В. Штучний: «... дипломатична система відчуває необхідність реакції на загрозові виклики, пов'язані зі зростанням напруженості в світі, активізацією проявів міжнародного тероризму, фінансової, економічної, соціальної та політичної нестабільності» [3, с. 55]. Особливої актуальності загрози закордонним дипломатичним установам України набули після повномасштабного вторгнення росії в Україну. Агресивна війна ведеться росією не лише на території України, а й по всьому світу, а представники дипломатичного корпусу України є потенційними об'єктами як впливу так і посягань спеціальних служб ворога.

Закордонні дипломатичні установи України здатні повноцінно функціонувати лише в безпечних умовах, що є обов'язковою передумовою та необхідною гарантією їх ефективної діяльності [4, с. 69].

Аналіз спеціальної літератури дає нам підстави дійти висновків, що питання організаційно-правового забезпечення охорони закордонних дипломатичних установ України залишається поза увагою вчених. У відкритих джерелах існують поодинокі публікації, присвячені цій темі. Так В. В. Штучний в межах наукової статті досліджував правові основи безпеки дипломатичних представництв як орієнтир зовнішньополітичної діяльності держави [3]. Проте згаданий автор розглядає безпекову проблему без ґрунтового аналізу ролі сил та засобів Держприкордонслужби в забезпеченні такої безпеки.

У контексті науково-практичного тлумачення функцій Держприкордонслужби про охорону закордонних дипломатичних установ згадує С. І. Халимон. Зазначивши автором звертається увага на те, що «... історично склалось, що охорона дипломатичних установ здійснювалась підрозділами 10-го відділу 2-го управління Комітету державної безпеки СРСР, яке надалі реорганізоване в 10-те Управління служби зовнішнього спостереження і охорони дипломатичного корпусу. Прикордонні війська входили до Комітету державної безпеки СРСР. З набуттям незалежності прикордонні війська трансформуються у Держприкордонслужбу, а охорона дипломатичних установ покладається на військовослужбовців Держприкордонслужби. Таку охорону покладають на військовослужбовців, які пройшли відповідне навчання на курсах охорони закордонних дипломатичних установ при Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького» [5, с. 235].

Очевидно, що авторський колектив науково-практичного коментаря в межах такої праці не ставив перед собою завдання повноцінно дослідити проблеми охорони закордонних дипломатичних установ України.

Частково проблемам правового захисту дипломатичних представництв та їхнього персоналу у своїй статті присвятила увагу І. М. Кобилянська. Авторка особливу увагу приділила регламентації дипломатичних привілеїв та імунітетів, аналізу потенційних небезпек та можливих порушень недоторканності помешкань дипломатичних представництв та їх персоналу; визначила комплекс заходів з удосконалення нормативних засад діяльності з охорони дипломатичних представництв та їх співробітників; обґрунтувала необхідність удосконалення міжнародно-правової бази в напрямі узагальнення та осмислення наявної практики держав у питанні створення внутрішньої охорони при дипломатичних представництвах [6, с. 241]. Окрім цього, зазначена авторка досліджувала особливості виконання процесуальних дій дипломатичними представництвами і консульськими установами в рамках кримінального провадження [7, с. 271]. Проте діяльність персоналу Держприкордонслужби у контексті виконання функцій з охорони закордонних дипломатичних установ України залишилися поза її увагою.

Окремо варто звернути увагу на наукові публікації С. А. Федчишина, який, вивчаючи історію та розвиток дипломатичної служби України, присвятив увагу і питанням безпеки закордонних дипломатичних установ. Згаданий автор розглядав забезпечення безпеки закордонних дипломатичних установ у контексті взаємодії державного і приватного сектору, ґрунтуючись на досвіді США [4, 8].

Автори монографії «Адміністративно-правове регулювання охорони Національною гвардією України дипломатичних представництв іноземних держав» на основі аналізу теоретично-правових засад, іноземного досвіду, чинного законодавства України та узагальнень практики його реалізації досліджували адміністративно-правові основи охорони дипломатичних представництв іноземних

держав [9]. Наведена праця має опосередкований стосуюнок до піднятої нами проблеми, проте заслуговує на увагу та вивчення.

На основі проведеного аналізу доступної наукової літератури можемо констатувати, що організаційно-правові проблеми охорони закордонних дипломатичних установ України силами Держприкордонслужби потребують уваги науковців, що і обумовлює актуальність цієї статті.

Мета цієї статті полягає в постановці проблеми дослідження організаційно-правових аспектів охорони закордонних дипломатичних установ України силами Держприкордонслужби.

Виклад основного матеріалу. Закордонні дипломатичні установи України згідно Указу Президента України від 15 березня 2021 року № 99/2001 є постійно діючими органами дипломатичної служби, основними завданнями яких є представництво України в державах перебування або при міжнародних організаціях та підтримання з ними офіційних відносин, відстоювання національних інтересів України, виконання консульських функцій, зокрема захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном [10].

До закордонних дипломатичних установ України віднесено: Посольство України; Посольство України з резиденцією Надзвичайного і Повноважного Посла України в Києві; Постійне представництво України при міжнародній організації; Представництво України при міжнародній організації; Місія України при міжнародній організації; консульська установа України (Генеральне консульство України, Консульство України, Віце-консульство України та Консульське агентство України) [10].

Україна має розгалужену систему закордонних дипломатичних установ. Згідно офіційних даних Міністерства закордонних справ України станом на січень 2023 р. Україна мала: 82 посольства, посольства в Лівії та Сирії через небезпечну ситуацію тимчасово переїхали до Тунісу та Лівану, відповідно 22 генеральних консульства, 11 консульств, 112 почесних консульств, 8 постійних представництв при міжнародних організаціях.

У відповідь на збройну агресію російської федерації Україна розірвала дипломатичні відносини з росією без розриву консульських відносин, відповідно до ст. Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року. Це зроблено з метою можливості захищати права та інтереси українців в Росії, у тому числі українських політичних в'язнів.

Дипломатичні представництва користуються правовим статусом анклавів, тобто територією держави, яку представляють. Анклав (від лат. *Inclavare* – закривати на ключ) – територія або частина однієї держави, оточена з усіх сторін територією іншої держави або частина території однієї держави, яка не має спільних меж зі своєю материнською частиною і оточена територією іншої держави [11, с. 31].

Основним нормативно-правовим актом з питань забезпечення безпеки закордонних дипломатичних установ є Інструкція про порядок забезпечення комплексної безпеки дипломатичних установ України за кордоном затверджена наказом Міністра закордонних справ України від 11.07.1995 № 1041 на виконання Указу Президента України від 22.03.1994 № 108 [12].

Зазначена інструкція встановлює основні вимоги щодо підбору, погодження, ремонту, пристосування будівель та приміщень, що призначаються для розміщення дипломатичних установ України за кордоном (посольств, генеральних консульств, постійних представництв тощо) та порядок їх реалізації з метою запобігання несанкціонованому проникненню сторонніх осіб (особливо осіб, озброєних вогнепальною зброєю та вибуховими пристроями) на територію та в приміщення Установ (паркани, укріплені брами, тамбури, сигналізація, системи допуску);

запобігання диверсійно-терористичними акціями проти Установ шляхом використання вогнепальної та легкої артилерійської зброї, а також поштових каналів та транспортних засобів, споряджених вибуховими пристроями (приміщення для розпакування пошти, розміщення важливих спеціальних приміщень Установ); забезпечення функціонування життєво важливих систем Установ в умовах надзвичайного стану (сховища для персоналу та обладнання, запаси продуктів харчування та життєзабезпечення, системи аварійного електроживлення); запобігання витоку інформації з обмеженим доступом по технічних каналах (мовна та візуальна інформація, обробка, передавання та зберігання інформації в технічних системах) [12].

Як бачимо, Інструкція передбачає досить широкий перелік завдань, які мають бути виконані в процесі забезпечення комплексної безпеки дипломатичних установ України. Організація робіт по забезпеченню комплексного захисту Установ доручається офіцерам безпеки та відділу комплексної безпеки закордонних установ України згідно з діючими нормативними документами стосовно питань безпеки. Від Держприкордонслужби охорону здійснюють військовослужбовці, що проходять службу на посадах чергових комендантів. Відповідно до Закону України «Про розвідку» представники розвідувальних органів у межах визначених законодавством повноважень беруть участь у забезпеченні безпеки закордонних дипломатичних установ України, у тому числі шляхом організації та проведення уповноваженими особами цих установ відповідних заходів [13].

Відповідно до ст. 27 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року, охорона представництв є внутрішньою справою кожної країни. Як зазначає Т. М. Лященко, посилення на зазначені привілеї дає можливість лише в дуже загальному вигляді обґрунтувати правомірність існування внутрішньої охорони і визначити сферу її діяльності. Багато держав не в змозі забезпечити належну охорону, тому висловлюють зацікавленість у самостійній організації охорони дипломатичними представництвами [14, с. 59]. Вона зазначає, що «de facto функціонування внутрішньої охорони є необхідним як для безпечної роботи представництва, так і для економічної й політичної вигоди приймаючої країни. Адже одночасно здійснюється економія коштів державного бюджету на організацію безпеки представництва та фактично «безоплатне» виконання взятих на себе зобов'язань за Конвенцією» [14, с. 55].

Підходи до організації охорони закордонних дипломатичних установ різні. Досвід України заснований фактично на праві звичаю, що у подальшому знайшло своє юридичне підґрунтя на законодавчому рівні. Існують приклади використання послуг приватних компаній для охорони дипломатичних представництв, але, як ми зазначили вище, не всі країни спроможні здійснювати такі видатки. Федчишин С. А. зазначає, що «... використання послуг приватних компаній при забезпеченні безпеки дипломатичних установ, безумовно, не є серед держав світу загальноприйнятною практикою» [4, с. 70].

Вказаний автор на основі вивчення законодавства іноземних держав, офіційних звітів їх органів влади, наукових праць та інших матеріалів виділяє два основні підходи до охорони дипломатичних установ країнами світу.

Перший підхід, полягає у тому, що безпеку закордонних дипломатичних установ забезпечують правоохоронні органи, уповноважені на те законом, поряд із існуючою потенційною можливістю використання послуг охорони приватних компаній. Цей підхід автором названо умовною назвою – «традиційний». Свого поширення він набув в пострадянських державах, безпеку дипломатичних установ яких забезпечують правоохоронні органи, у тому числі спецслужби [4, с. 70]. Україна також використовує

традиційний підхід до охорони закордонних дипломатичних установ.

Другий підхід Федчишин С. А. називає «інноваційний», застосовується у Великобританії, Канаді, США, Японії та інших країнах. Цей спосіб охорони представляє собою систему аутсорсингу у сфері дипломатичної безпеки. Під останнім розуміють повну або часткову передачу функцій управління системою забезпечення безпеки дипломатичних установ на певний період зовнішньому виконавцю – приватній компанії, яка має забезпечити належну якість послуг [4, с. 70].

Енока М. Д. та Крапаро Е. М. досліджували діяльність групи безпеки посольства Корпусу морської піхоти. У США щорічно призначається 1500 охоронців морської охорони до 149 підрозділів для охорони посольств, з цією метою автори намагалися розробити новий інструмент прийняття рішень для покращення ефективності діяльності Корпусу морської піхоти з охорони дипломатичних установ США [15].

Чун-Лін Лю і Джеслін Квек зазначають, що посольства є важливими будівлями, які створюють дипломатичний імідж уряду країни в іншій іноземній країні. Враховуючи зростання напруженості між країнами (політичну, економічну, релігійну) чи війну, напади на посольства останніми роками почастішали. З метою зменшення впливу потенційних атак автори розглянули заходи щодо посилення охорони будівель посольств. Обговорили принципи планування та проектування безпеки, а також структуру оцінки потенційних ризиків безпеки [16, с. 115].

Додатково вдосконалено оцінки загроз і критерії оцінки, а також запропоновано нову методологію оцінки ризиків безпеки. Результат оцінки забезпечує більш надійні та науково обґрунтовані для власників об'єктів щодо необхідності аналізу стійкості будівлі та зміцнення. Аналіз випадків підтверджує методологію оцінки ризиків безпеки. На основі критеріїв оцінки ризику безпеки власники об'єктів і політики можуть швидко вирішити, чи потребує посольство додаткового захисту, і визначити загрози, які становлять високий ризик і завдають великих збитків [16, с. 127].

Як зазначав В. В. Штучний, «перш ніж ставити питання про доцільність використання відповідного зарубіжного досвіду для цілей забезпечення безпеки закордонних дипломатичних установ України доцільно провести спеціальне дослідження вказаної проблеми, визначити переваги та недоліки подібної практики, її загрози та небезпеки» [3, с. 58]. Але, на жаль, станом на зараз в Україні не проведено жодного спеціального дослідження щодо визначення ефективності того чи іншого способу охорони закордонних дипломатичних установ України.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну дипломатичні представництва України неодноразово піддавалися терористичним атакам. Наприклад, до посольства України в Іспанії надійшов конверт. Під час огляду конверт вибухнув в руках коменданта. Комендант отримав незначні поранення. Решта співробітників посольства не постраждала [17]. Окрім цього, дипломати, що працюють в Іспанії, неодноразово отримували погрози у вигляді поштових відправлень з очима тварин. Після теракту в Іспанії до посольств в Угорщині, Нідерландах, Польщі, Хорватії, Італії, генеральних консульств в Неаполі та Кракові, консульства в Брно також надійшли закривавлені пакунки. Усе це свідчить про актуальність забезпечення безпеки закордонних дипломатичних установ України. А також необхідності перегляду підходів до забезпечення такої охорони.

Лященко Т. М., розглядаючи імунітет дипломатичних представництв і проаналізувавши законодавчу регламентацію у міжнародному, внутрішньому праві деяких держав та України, дійшла висновку, що існують проблеми щодо визначення статусу внутрішньої охорони, які, на

її думку, слід урегулювати. Серед них авторка наводить: 1) законність організації внутрішньої охорони; 2) її кількісний склад; 3) межі компетенції; 4) наявність зброї у її співробітників; 5) координація діяльності і організація співробітництва внутрішньої охорони з місцевими правоохоронними органами [14, с. 61].

Вважаємо озвучені проблеми дійсно мають місце і потребують вирішення. Спробуємо коротко в межах наукової статті дати відповіді на них. Щодо законності внутрішньої охорони слід зазначити, що така охорона здійснюється відповідно до Закону України «Про Державну прикордонну службу України». Також відповідно до ч. 2 ст. 44 Закону України «Про Дипломатичну службу» Міністерство закордонних справ України у взаємодії з іншими державними органами забезпечує функціонування комплексної системи безпеки органів дипломатичної служби [18]. Крім національного законодавства, є також міжнародне у виді Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року, про яку ми вже згадували, а саме ст. 27. Хоча, безумовно, на рівні Віденської конвенції питання внутрішньої охорони потребують конкретизації.

Друга проблема полягає в кількісному складі внутрішньої охорони. Кількісний склад внутрішньої охорони від Держприкордонслужби є дійсно незначним (1–3 особи), у консульствах одна особа службові несе у денний час, субота неділя – вихідний, у посольствах 2–3 особи, службу несуть подовово, очевидно, у випадку серйозних надзвичайних ситуацій одна людина не спроможна забезпечити повноцінну охорону дипломатичної установи. Проте відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року приміщення представництва є недоторканими. Влада держави перебування не може потрапляти в ці приміщення інакше, як за згодою голови представництва. На державі перебування лежить спеціальний обов'язок зживати всіх належних заходів для захисту приміщень представництва від будь-якого вторгнення або заподіяння шкоди та запобігання будь-якому порушенню спокою представництва або образу його гідності (ст. 22). Таким чином для ефективного виконання завдань з охорони представництв необхідна чітка взаємодія внутрішньої охорони і правоохоронних органів країни перебування.

Третя та четверта проблема полягає в межах компетенції внутрішньої охорони та можливості використання зброї. Так, дійсно національне законодавство не дає чіткої відповіді на це питання. Військовослужбовці Держприкордонслужби несуть службу без зброї, подекуди не забезпечені навіть спеціальними засобами. Розв'язання цієї проблеми можливе лише в межах комплексного дослідження на основі узагальнення кращих позитивних практик, а також внесення змін до міжнародних докумен-

тів. Важливою також є проблема координації діяльності і організація співробітництва внутрішньої охорони з місцевими правоохоронними органами.

Висновки. Враховуючи російську агресію проти України можна виділити низку проблем у сфері забезпечення охорони закордонних дипломатичних установ України: *безпека персоналу* – як бачимо, збройна агресія створила загрози безпеці для дипломатичного персоналу, їхніх сімей та співробітників. Недостатня охорона може стати причиною атак або посягань на них; *забезпечення зв'язку* – завданням дипломатичних установ є збереження зв'язку з урядом України та координація дій у разі надзвичайних ситуацій. Проте, умови збройної агресії можуть обмежувати доступ до засобів зв'язку або знижувати їхню надійність; *фінансові та ресурсні проблеми* – умови збройної агресії призводять до зростання витрат на забезпечення безпеки дипломатичних установ, а також до обмеження доступу до необхідних ресурсів та матеріально-технічного забезпечення; *евакуація та захист інтересів громадян* – після розриву дипломатичних відносин, існує проблема забезпечення евакуації громадян України та захист їхніх інтересів через консульську діяльність у разі потреби. Відповідно до ст. 45 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року у разі розриву дипломатичних зносин між двома державами або остаточного чи тимчасового відкликання представництва держава перебування повинна, навіть у разі збройного конфлікту, поважати та охороняти приміщення представництва разом з його майном та архівами, акредитована держава, може довірити охорону приміщень свого представництва разом з її майном та архівами третій державі, прийнятній для держави перебування, а також може довірити захист своїх інтересів та інтересів своїх громадян третій державі, прийнятній для держави перебування. Проте, як нам відомо, станом на 2024 рік представника інтересів України в Росії не визначено. «Україна попросила, щоб Швейцарія взяла на себе мандат покровительства для неї в Росії. Відповідні переговори були завершені. Для того, щоб мандат покровительства набув чинності, все ще потрібна згода Росії» [19]; *інформаційна безпека* – російська агресія також включає інформаційний компонент, який як дезінформація та кібератаки, які можуть ставити під загрозу інформаційну безпеку дипломатичних установ; *міжнародне співробітництво* – умови збройної агресії можуть також ускладнювати міжнародне співробітництво та обмін інформацією з іншими країнами та міжнародними організаціями щодо забезпечення безпеки дипломатичних установ. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, включаючи координацію з військовими та правоохоронними органами, міжнародну співпрацю, залучення ресурсів та розробку стратегій безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 27. Ст. 208.
2. Судові та правоохоронні органи : навчальний посібник / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, Ю. С. Назар, М. Т. Гаврильців, Г. Ю. Лук'янова, А. І. Годяк, М. М. Бліхар. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 388 с.
3. Штучний В. В. Правові основи безпеки дипломатичних представництв як орієнтира зовнішньополітичної діяльності держави. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 55–61.
4. Федчишин С. А. Приватні компанії як суб'єкти забезпечення безпеки закордонних дипломатичних установ: зарубіжний досвід та його значення для України. *Недержавний сектор безпеки: сучасний досвід та проблеми порів'яльно-правового регулювання*: тези доп. учасників II Міжнар. наук.-практ. конф. 19 квіт. 2014 р. Харків, 2014. С. 69–72.
5. Законодавство про державний кордон України : науково-практичний коментар : у трьох томах / за заг. ред. В. С. Нікіфоренка, Ю. Б. Курилюка. Том 1. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2023. 618 с.
6. Кобилінська І. М. Правовий захист дипломатичних представництв та їхнього персоналу. *Право і суспільство*. 2019. № 2, Частина 2. С. 241–248.
7. Кобилінська І. М. Виконання процесуальних дій дипломатичними представництвами і консульськими установами в рамках кримінального провадження. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С. 262–270.
8. Федчишин С. А. Забезпечення безпеки закордонних дипломатичних установ: проблеми взаємодії держави та приватного сектору (досвід США). *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. № 2(1). С. 42–47.
9. Конопляник О. С., Гречанюк С. К., Галай В. О. Адміністративно-правове регулювання охорони Національною гвардією України дипломатичних представництв іноземних держав: монографія. Київ : ГО "Київський правозахисний альянс", 2016. 182 с.
10. Положення про закордонні дипломатичні установи України : Указ Президента України від 15.03.2021 № 99/2021.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.

12. Інструкція про порядок забезпечення комплексної безпеки дипломатичних установ України за кордоном : наказ Міністерства закордонних справ України від 11.07.1995 № 1041
13. Про розвідку : Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. *Голос України* від 23.10.2020. № 195.
14. Лященко Т. М. Правовий статус дипломатичних представництв. Монографія. Київ : 2008. 214 с.
15. Enoka M. D., & Craparo E. M. Optimizing Marine Security Guard Assignments. *Military Operations Research*. 2014. 19(2). P. 5–18. <http://www.jstor.org/stable/24838501>
16. Liu C-L and Quek J. Enhancing building security for embassies along the Maritime Silk Road against terrorist attacks. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*. 2019. 3(1). P. 115–128. doi: 10.24294/jipd.v3i1.1118
17. Коментар речника МЗС України Олега Ніколенка щодо нападу на посольство України в Іспанії. URL: <http://surl.li/tqdsx> (дата звернення 13.05.2024).
18. Про дипломатичну службу : Закон України від 7 червня 2018 року № 2449-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 26. Ст. 219.
19. Швейцарія погодилася представляти інтереси України у рф. URL: <http://surl.li/tqzja> (дата звернення 15.05.2024)